

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

નેશનલ લેધર ક્લોથ મેન્યુફેક્ચરિંગ કું.

વિ.

ભારત સરકાર અને અન્ય
(સિવિલ અપીલ નં. ૩૪૦૩/૨૦૦૩)
જુલાઈ ૨૩, ૨૦૧૦

[ન્યાયમૂર્તિ ડી.કે. જૈન અને ન્યાયમૂર્તિ અનિલ આર. દવે]

સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ અધિનિયમ, ૧૯૪૪:

કલમ ૪(૪)(ડી)(આઈ) – એક્સાઈઝ ડ્યુટીની આકારણી માટે કરપાત્ર માલનું મૂલ્યાંકન – ગોણા પેકિંગનો ખર્ચ – બાકાત રાખવો – ઠરાવ્યું: માલના મૂલ્યમાં પેકિંગના ખર્ચનો સમાવેશ કરીને, ધારાસભાએ પોતે ઉત્પાદિત વસ્તુથી આગળ કરવેરાનો વ્યાપ વધારવાનો પ્રયાસ કર્યો છે અને તેથી, આ જોગવાઈનું કડક અર્થઘટન કરવું જોઈએ – એક્સાઈઝ ડ્યુટીની આકારણી માટે કલમ ૪(૪)(ડી)(આઈ) ની શરતો હેઠળ ગોણા પેકિંગના સ્વરૂપમાં વધારાના પેકિંગનો ખર્ચ માલના મૂલ્યમાં ઉમેરી શકાય નહીં.

કોટેડ કાપડના ઉત્પાદક એવા કરદાતાએ ફેક્ટરીના દરવાજે જથ્થાબંધ વેપારીઓને તેમનો માલ પોલિથીન બેગમાં વેચ્યો હતો. તેમણે દેશના આંતરિક ભાગોના ગ્રાહકોને મોકલવા માટે શાણા કાપડમાં વધુ ત્રણ રોલ પેક કર્યા હતા. કરદાતાએ વધુ પેકિંગમાં વપરાયેલ શાણા કાપડના ખર્ચના લીધે ભરેલી તફાવતી વધારાની ડ્યુટીની રકમના રિફંડ માટે દાવો કર્યો હતો. મહેસૂલ વિભાગ દ્વારા ગુણદોષના આધારે અને સમયમર્યાદા બહાર હોવાના કારણે દાવો રદ કરવામાં આવ્યો હતો. હાઈકોર્ટે કરદાતાની રિટ અરજી ફગાવી દીધી હતી.

કરદાતા દ્વારા સદર અપીલમાં, કોર્ટ સમક્ષ વિચારણા માટેનો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ હતો: "શું શાણા કાપડમાં કાપડના પેકિંગનો ખર્ચ, જે કરદાતાના જણાવ્યા અનુસાર, ફેક્ટરીના દરવાજે તેમના માલના વેચાણ માટે જરૂરી નથી અને દેશના આંતરિક ભાગોના ગ્રાહકો સુધી પરિવહન દરમિયાન કાપડને નુકસાનથી બચાવવા માટે જરૂરી બને છે, તે એક્સાઈઝ ડ્યુટી વસૂલવાના હેતુ માટે કરદાતા દ્વારા ઉત્પાદિત કોટેડ કાપડના આકારણીપાત્ર મૂલ્યમાં સમાવેશ કરવા યોગ્ય છે?"

અપીલને આંશિક રીતે મંજૂર કરતા, કોર્ટે ઠરાવ્યું: ૧.૧ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ અધિનિયમ, ૧૯૪૪ ની કલમ ૪(૪)(ડી)(આઈ) અનુસાર, જો પેકિંગ ટકાઉ સ્વરૂપનું ન હોય અને ખરીદનાર દ્વારા કરદાતાને પરત કરવા પાત્ર ન હોય, તો માલનું મૂલ્ય નક્કી કરવામાં પેકિંગનો ખર્ચ શામેલ કરવાનો રહે છે. માલના મૂલ્યમાં પેકિંગના ખર્ચનો સમાવેશ કરીને, ધારાસભાએ પોતે ઉત્પાદિત વસ્તુથી આગળ કરવેરાનો વ્યાપ વધારવાનો પ્રયાસ કર્યો છે અને તેથી, આ જોગવાઈનું કડક અર્થઘટન કરવું જોઈએ. જો કે જોગવાઈ સ્પષ્ટ અને અસ્પષ્ટતા રહિત છે, છતાં "પ્રાથમિક પેકિંગ" અને "ગૌણ પેકિંગ" ની વિભાવના આ કોર્ટ દ્વારા બોમ્બે ટાયર ઈન્ટરનેશનલ લિમિટેડમાં વિકસાવવામાં આવી હતી. તેમાં નક્કી કરવામાં આવેલી કસોટી એ હતી કે માત્ર એવા જ પેકિંગનો ખર્ચ જે સામાન્ય રીતે ફેક્ટરીના દરવાજે જથ્થાબંધ ખરીદનારને જથ્થાબંધ વેપારના ક્રમમાં માલ વેચવા માટે

જરૂરી હોય તે માલના મૂલ્યમાં શામેલ થઈ શકે, કોઈ વધારાના કે ખાસ પેકિંગનો ખર્ચ નહીં. [પરિચ્છેદ ૧૧-૧૨]

*ભારત સરકાર અને અન્ય વિ. બોમ્બે ટાયર ઇન્ટરનેશનલ લિમિટેડ અને અન્ય (૧૯૮૪) ૧ એસ.સી.સી. ૪૬૭ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૧.૨ અધિનિયમની કલમ ૪(૪)(ડી)(આઈ) ની શરતો અનુસાર, એક્સાઈઝ ડ્યુટીની આકારણીના હેતુ માટે, શણના કાપડમાં ગોણ પેકિંગનો ખર્ચ માલના મૂલ્યમાં સમાવી શકાય નહીં. કારણ કે સ્પીકાર્યપણે, કરદાતા દ્વારા ઉત્પાદિત કાપડ ફેક્ટરીના દરવાજે જથ્થાબંધ વેપારીઓને માત્ર પોલિથીન બેગમાં વેચવામાં આવ્યું હતું, તેથી દેશના આંતરિક ભાગોના ગ્રાહકોની અનુકૂળતા માટે માલના પરિવહન અર્થે શણના કાપડમાં વધુ ત્રણ રોલનું પેકિંગ એ ફેક્ટરીના દરવાજે જથ્થાબંધ વેપારમાં ગ્રાહકોને સામાન્ય ડિલિવરીના ક્રમમાં ન હતું અને તેથી તે પ્રોડક્ટને વેચાણયોગ્ય બનાવવા માટે જરૂરી ન હતું. [પરિચ્છેદ ૧૬]

કમિશનર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, અલ્હાબાદ અને અન્ય વિ. હિન્દુસ્તાન સેફ્ટી ગ્લાસ વર્ક્સ લિમિટેડ અને અન્ય ૨૦૦૫ (૨) એસ.સી.આર. ૨૨૯ = (૨૦૦૫) ૩ એસ.સી.સી. ૪૬૮; અને ભારત સરકાર અને અન્ય વિ. ગોડફ્રે ફિલિપ્સ ઇન્ડિયા લિમિટેડ ૧૯૮૫ (૩) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૧૨૩ = (૧૯૮૫) ૪ એસ.સી.સી. ૩૬૯; ગીપ ઇન્ડસ્ટ્રીયલ સિન્ડિકેટ લિમિટેડ વિ. ભારત સરકાર ૧૯૯૨ (૬૧) ઈ.એલ.ટી. ૩૨૮ (એસ.સી.) પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

કમિશનર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, કલકત્તા વિ. હિન્દુસ્તાન નેશનલ ગ્લાસ એન્ડ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ ૨૦૦૫ (૨) એસ.સી.આર. ૭૪૪ = (૨૦૦૫) ૩ એસ.સી.સી. ૪૮૯ – ટાંકવામાં આવ્યું.

કેસ લો સંદર્ભ: ૧૯૮૪ (૧) એસ.સી.સી. ૪૬૭ | ના સંદર્ભે | પરિચ્છેદ ૭ ૨૦૦૫ (૨) એસ.સી.આર. ૨૨૯ | પર આધાર રાખ્યો | પરિચ્છેદ ૭ ૨૦૦૫ (૨) એસ.સી.આર. ૭૪૪ | ટાંકવામાં આવ્યું | પરિચ્છેદ ૭ ૧૯૮૫ (૩) સપ્લી.

એસ.સી.આર. ૧૨૩ | પર આધાર રાખ્યો | પરિચ્છેદ ૧૩ ૧૯૯૨ (૬૧)
ઈ.એલ.ટી. ૩૨૮ (એસ.સી.) | પર આધાર રાખ્યો | પરિચ્છેદ ૧૪

દીવાની અપીલી હુકમત: સિવિલ અપીલ નં. ૩૪૦૩/૨૦૦૩.

બોમ્બે હાઈકોર્ટ ઓફ જ્યુડિકેચરના રિટ અરજી નં. ૧૦૦૧/૧૯૮૧ માં તારીખ
૧૦.૦૭.૨૦૦૨ ના ચૂકાદા અને હુકમ સામે.

અપીલકર્તા તરફથી જય સાવલા, મીનાક્ષી ઓગ્રા.

સામાવાળા તરફથી આર.પી. ભટ્ટ, રાજીવ નંદા, બી.કે. પ્રસાદ, અનિલ
કાતિયાર.

ન્યાયાલયનો ચૂકાદો ન્યાયમૂર્તિ ડી.કે. જૈન દ્વારા જાહેર કરવામાં આવ્યો.

૧. ખાસ પરવાનગી દ્વારા કરવામાં આવેલી આ અપીલ, બોમ્બે હાઈકોર્ટ ઓફ
જ્યુડિકેચર દ્વારા તારીખ ૧૦મી જુલાઈ ૨૦૦૨ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા
ચૂકાદા અને હુકમ સામે નિર્દેશિત છે, જેના દ્વારા હાઈકોર્ટે અપીલકર્તા (સંક્ષિપ્તમાં
"કરદાતા") દ્વારા ફાઈલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજી ફગાવી દીધી છે અને
આસિસ્ટન્ટ કમિશનર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, બોમ્બે-II (સંક્ષિપ્તમાં
"આકારણી અધિકારી") દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમને બહાલ રાખ્યો છે,
જેણે જે તે સમયે અસ્તિત્વમાં હતી તે મુજબ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ અધિનિયમ,
૧૯૪૪ (સંક્ષિપ્તમાં "અધિનિયમ") ની કલમ ૪ ની શરતો અનુસાર માલના
મૂલ્યાંકનના હેતુ માટે ઉત્પાદન પછીના ખર્ચાઓ અસ્વીકાર્ય કરવાના કારણે

તેમજ સમયમર્યાદા બહાર હોવાના કારણે કરદાતા દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલ વધારાની એક્સાઈઝ ડ્યુટીની રકમના રિફંડ માટે કરવામાં આવેલા દાવાને રદ કર્યો હતો.

૨. આ અપીલને જન્મ આપતી પૃષ્ઠભૂમિની હકીકતો નીચે મુજબ છે: કરદાતા કોટેડ કાપડના ઉત્પાદનમાં રોકાયેલા હતા. સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ નિયમો, ૧૯૪૪ (સંક્ષિપ્તમાં "નિયમો") ના નિયમ ૧૭૩સી હેઠળ જરૂરી ભાવ ચાદીમાં કરદાતા દ્વારા જાહેર કરવામાં આવેલી માલની કિંમત મહેસૂલ વિભાગ દ્વારા સમયાંતરે મંજૂર કરવામાં આવતી હતી. જો કે, પ્રથમ વખત, તારીખ ૧૨મી નવેમ્બર ૧૯૮૦ ની બે સુધારેલી ભાવ ચાદીઓમાં, કરદાતાએ દર્શાવ્યું હતું કે તેમણે અગાઉ જાહેર કરેલી કિંમતોમાં ઉત્પાદન પછીના અમુક ખર્ચાઓ સમાવિષ્ટ હતા, જેને એક્સાઈઝ ડ્યુટીની આકારણીના હેતુ માટે કાપડના મૂલ્યની ગણતરી કરતી વખતે બાકાત રાખવાના હતા. આ દાવાને આકારણી અધિકારી દ્વારા તારીખ ૭મી જાન્યુઆરી ૧૯૮૧ ના હુકમથી રદ કરવામાં આવ્યો હતો. ત્યારબાદ, કરદાતાએ, તેમના તારીખ ૭મી જુલાઈ ૧૯૮૧ ના પત્ર દ્વારા, તારીખ ૧૩મી નવેમ્બર ૧૯૭૭ થી ૧૨મી નવેમ્બર ૧૯૮૦ સુધીના સમયગાળા માટે, ઉત્પાદન પછીના ખર્ચના વિવિધ ઘટકો પર તેમના દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલી તફાવતી વધારાની ડ્યુટી દર્શાવતા, રૂ. ૪૦,૧૮,૮૦૫.૬૦ ની રકમના એકત્રિત રિફંડનો દાવો કર્યો હતો. આ રીતે દાવો કરાયેલા કપાતોમાંથી એક, જેની સાથે આપણે આ અપીલમાં સંબંધ ધરાવીએ છીએ, તે આખરી પ્રોડક્ટના પેકિંગ માટે વપરાતી સામગ્રીના ખર્ચના કારણે હતી. કોઈ પ્રતિભાવ મેળવવામાં નિષ્ફળ રહ્યા પછી, કરદાતાએ

વ્યાજ સાથે રિફંડ માટે યોગ્ય દિશા નિર્દેશો માગતી રિટ અરજી (નં. ૧૦૦૧/૧૯૮૧) બોમ્બે હાઈકોર્ટમાં ફાઈલ કરી. ૮મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૮૨ ના રોજ, કરદાતાએ તેમના રિફંડ દાવાને સુધારીને રૂ. ૪૦,૫૯,૮૫૬.૪૦ કર્યો. અરજીની બાકી નિર્ણય સ્થિતિ દરમિયાન, મહેસૂલ વિભાગ દ્વારા સદર રકમ જમા કરાવવા અને આકારણી અધિકારી સમક્ષ કરદાતા દ્વારા દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કરવા અંગેના કેટલાક વચગાળાના હુકમો હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવ્યા હતા. આખરે, કરદાતા દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવા ધ્યાને લીધા પછી, તારીખ ૧૨મી એપ્રિલ ૧૯૮૪ ના હુકમ દ્વારા, આકારણી અધિકારીએ પ્રિન્ટેડ તેમજ પ્લેન પોલિથીન બેગ્સ અને કાપડના પેકિંગ માટે વપરાતા શાણના કાપડના ખર્ચને બાકાત રાખવા માટેનો તેમનો દાવો રદ કર્યો. આકારણી અધિકારીનો એવો અભિપ્રાય હતો કે બોમ્બેમાં સ્થિત ગ્રાહકોને ડિલિવરી માટે પોલિથીન બેગમાં કોટેડ કાપડનું પેકિંગ તેમજ દેશના આંતરિક ભાગોના ગ્રાહકોને મોકલવા માટે શાણના કાપડમાં આવા ત્રણ રોલનું પેકિંગ કરવું અને તેને એક બંડલમાં સીવવું એ વેપારના સામાન્ય ક્રમમાં હતું અને તેથી, કાપડના મૂલ્યમાંથી તેના ખર્ચને બાકાત રાખવા માટે આવા પેકિંગમાં કશું ખાસ નહોતું. આકારણી અધિકારીએ એવું પણ ઠરાવ્યું હતું કે રિફંડનો દાવો સમયમર્યાદા બહાર હતો.

૩. દાવો રદ થવા પર, કરદાતાએ તારીખ ૧૨મી એપ્રિલ ૧૯૮૪ ના હુકમની માન્યતાને પડકારવા માટે રિટ અરજીમાં સુધારો કર્યો. ઉપર જણાવ્યા મુજબ, આકારણી અધિકારીના હુકમને હાઈકોર્ટ દ્વારા બહાલ રાખવામાં આવ્યો છે. કરદાતાની એ દલીલને રદ કરતા કે પરિવહન દરમિયાન પેક કરેલા કાપડને

નુકસાનથી બચાવવા માટે દેશના આંતરિક ભાગોના ગ્રાહકોની વિશિષ્ટ વિનંતી પર શાણા કાપડમાં કાપડના ત્રણ રોલનું વધારાનું પેકિંગ કરવામાં આવ્યું હતું અને તેથી, ઓછામાં ઓછું આવા ગૌણ પેકિંગના ખર્ચને આકારણીપાત્ર મૂલ્યમાંથી બાકાત રાખવો જોઈએ, હાઈકોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું: "...આકારણી અધિકારી દ્વારા આપવામાં આવેલા સ્પષ્ટ તારણને ધ્યાનમાં લેતા કે કરદાતા કોઈપણ વિશિષ્ટ વિનંતીને ધ્યાનમાં લીધા વિના, દેશના આંતરિક ભાગોના ગ્રાહકોને તમામ ડિલિવરી માટે સમાનરૂપે શાણા કાપડનો ઉપયોગ કરી રહ્યા છે, ગૌણ પેકિંગ તરીકે શાણા કાપડના ઉપયોગને સામાન્ય પેકિંગ ગણવું પડશે જે ફેક્ટરીના દરવાજે જથ્થાબંધ વેપારીઓને ઓફર કરવામાં આવે છે. આકારણી અધિકારી દ્વારા આપેલા સ્પષ્ટ તારણને ધ્યાનમાં રાખીને અને ભારત સરકાર વિ. એમઆરએફ ૧૯૯૫ (૭૭) ઈએલટી જુડીસિયલ મંડળમાં અહેવાલિત સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયના પ્રકાશમાં, ગૌણ પેકિંગનો ખર્ચ જેમાં માલ સામાન્ય રીતે જથ્થાબંધ વેપારીઓને વેચવામાં આવે છે તે આકારણીપાત્ર મૂલ્યમાં શામેલ કરવા પાત્ર છે. બાબતની આ સ્થિતિમાં ઉત્પાદન પછીના ખર્ચ તરીકે આકારણીપાત્ર મૂલ્યમાંથી ગૌણ પેકિંગના કારણે કપાતનો ઇનકાર વાજબી છે. તે સિવાય, કરદાતાનો એવો કેસ નથી કે ગૌણ પેકિંગ ટકાઉ સ્વરૂપનું છે અને ખરીદનાર દ્વારા કરદાતાને પરત કરવામાં આવે છે. તેથી, આવા પેકિંગનો ખર્ચ આકારણીપાત્ર મૂલ્યમાં શામેલ કરવાનો રહેશે."

જ. હાઈકોર્ટે એવું પણ ઠરાવ્યું હતું કે રિફંડનો દાવો અધિનિયમ હેઠળ નિર્ધારિત સમયગાળાથી વધુ સમયનો હતો. નારાજ થઈને, કરદાતા આ અપીલમાં અમારી સમક્ષ છે.

પ. તારીખ ૩૧મી માર્ચ ૨૦૦૩ ના હુકમથી, માત્ર "શું કરદાતાના માલના આકારણીપાત્ર મૂલ્યમાં ગૌણ પેકિંગનો ખર્ચ શામેલ કરવાનો રહેશે?" તે પ્રશ્ન પૂરતી પરવાનગી આપવામાં આવી હતી.

ડ. અમે પક્ષકારોના વિદ્વાન કાઉન્સિલને સાંભળ્યા છે.

૭. અપીલના સમર્થનમાં, અપીલકર્તા વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન કાઉન્સિલ શ્રી જય સાવલાએ રજૂઆત કરી હતી કે હાઈકોર્ટ તેમજ આકારણી અધિકારી આ કોર્ટ દ્વારા ભારત સરકાર અને અન્ય વિ. બોમ્બે ટાયર ઇન્ટરનેશનલ લિમિટેડ અને અન્ય માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રાથમિક અને ગૌણ પેકિંગ વચ્ચેનો તફાવત સમજવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે. વિદ્વાન કાઉન્સિલે દલીલ કરી હતી કે સ્પીકાર્યપણે કોટેડ કાપડના રોલ જથ્થાબંધ વેપારના ક્રમમાં ફેક્ટરીના દરવાજે વેચાણ માટે પોલિથીન બેગમાં પેક કરવામાં આવ્યા હતા અને શણના કાપડમાં આવા ત્રણ રોલનું બંડલ બનાવવું એ માલને નુકસાનથી બચાવવા માટે દેશના આંતરિક ભાગોના ગ્રાહકોની વિનંતી પર કરવામાં આવેલું વધારાનું પેકિંગ હતું અને તેથી, આવા પેકિંગનો ખર્ચ કાપડના મૂલ્યમાં ઉમેરી શકાય નહીં. ખરીદનારની જરૂરિયાત મુજબ વધારાનું પેકિંગ ગૌણ પેકિંગ બનાવે છે અને તેથી તેનો ખર્ચ કાપડના મૂલ્યમાં શામેલ કરી શકાય નહીં તેવી દલીલના સમર્થનમાં, કમિશનર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, અલ્હાબાદ અને અન્ય વિ. હિન્દુસ્તાન સેફ્ટી ગ્લાસ

વર્ક્સ લિમિટેડ અને અન્ય અને કમિશનર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, કલકત્તા વિ. હિન્દુસ્તાન નેશનલ ગ્લાસ એન્ડ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ માં આ કોર્ટના નિર્ણયો પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો.

૮. આનાથી વિપરીત, મહેસૂલ વિભાગ વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સિલ શ્રી આર.પી. ભટ્ટે, હાઈકોર્ટના નિર્ણયને સમર્થન આપતાં રજૂઆત કરી હતી કે, હાઈકોર્ટ દ્વારા બહાલ રખાયેલા આકારણી અધિકારીના તારણને ધ્યાનમાં લેતા કે શણગું કાપડ જથ્થાબંધ બજારમાં વેચાણ માટે કાપડનું પ્રમાણભૂત પેકિંગ હતું, તેનો ખર્ચ અધિનિયમની કલમ ૪ ની શરતો અનુસાર માલના મૂલ્યમાં શામેલ કરવા યોગ્ય હતો.

૯. વિચારણા માટે ઉદ્ભવતો ટૂંકો પ્રશ્ન એ છે કે શું શણગા કાપડમાં કાપડના પેકિંગનો ખર્ચ, જે કરદાતાના જણાવ્યા મુજબ, ફેક્ટરીના દરવાજે તેમના માલના વેચાણ માટે જરૂરી નથી અને દેશના આંતરિક ભાગોના ગ્રાહકો સુધી પરિવહન દરમિયાન કાપડને નુકસાનથી બચાવવા માટે જરૂરી બને છે, તે એક્સાઈઝ ડ્યુટી વસૂલવાના હેતુ માટે કરદાતા દ્વારા ઉત્પાદિત કોટેડ કાપડના આકારણીપાત્ર મૂલ્યમાં સમાવેશ કરવા યોગ્ય છે?

૧૦. અધિનિયમની કલમ ૪, જ્યાં સુધી તે આપણા હેતુ માટે સુસંગત છે, તે નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૪. એક્સાઈઝ ડ્યુટી વસૂલવાના હેતુઓ માટે કરપાત્ર માલનું મૂલ્યાંકન.

(૧) જ્યાં આ અધિનિયમ હેઠળ, કોઈપણ કરપાત્ર માલ પર મૂલ્યના સંદર્ભમાં એક્સાઈઝ ડ્યુટી વસૂલવા પાત્ર હોય, ત્યાં આ કલમની અન્ય જોગવાઈઓને આધીન, આવા મૂલ્યને –

(એ) તેની સામાન્ય કિંમત ગણવામાં આવશે, એટલે કે, જે કિંમતે આવો માલ કરદાતા દ્વારા સામાન્ય રીતે જથ્થાબંધ વેપારના ક્રમમાં નિકાલના સમયે અને સ્થળે ડિલિવરી માટે ખરીદનારને વેચવામાં આવે છે, જ્યાં ખરીદનાર સંબંધિત વ્યક્તિ નથી અને કિંમત વેચાણ માટેનું એકમાત્ર અવેજ છે:

(૪) આ કલમના હેતુઓ માટે, –

(ડી) કોઈપણ કરપાત્ર માલના સંદર્ભમાં 'મૂલ્ય', –

(આઈ) જ્યાં માલ નિકાલના સમયે પેક કરેલી સ્થિતિમાં પહોંચાડવામાં આવે છે, ત્યાં આવા પેકિંગના ખર્ચનો સમાવેશ થાય છે સિવાય કે પેકિંગનો ખર્ચ જે ટકાઉ સ્વરૂપનો હોય અને ખરીદનાર દ્વારા કરદાતાને પરત કરવા પાત્ર હોય; સ્પષ્ટીકરણ. આ સબ-કલોઝમાં 'પેકિંગ' એટલે રેપર, કન્ટેનર, બોબિન, પીર્ન, સ્પૂલ, રીલ કે વાર્પ બીમ અથવા અન્ય કોઈ વસ્તુ જેમાં અથવા જેના પર કરપાત્ર માલ લપેટાયેલો, સમાયેલો કે વંટાળાયેલો હોય;"

૧૧. આ કલમ પૂરી પાડે છે કે કરપાત્ર માલનું મૂલ્ય કેવી રીતે નક્કી કરવું. પેકિંગના ખર્ચનો સમાવેશ કરવા માટે "મૂલ્ય" પદનો વિસ્તાર કરવામાં આવ્યો છે. અધિનિયમની કલમ ૪(૪)(ડી)(આઈ) અનુસાર, જ્યાં સુધી પેકિંગ ટકાઉ સ્વરૂપનું ન હોય અને ખરીદનાર દ્વારા કરદાતાને પરત કરવા પાત્ર ન હોય ત્યાં સુધી માલનું મૂલ્ય નક્કી કરવામાં પેકિંગનો ખર્ચ શામેલ કરવાનો રહેશે. તેનું સ્પષ્ટીકરણ વિવિધ પ્રકારના પેકિંગની ગણતરી કરે છે, જેનો ખર્ચ માલના મૂલ્યમાં શામેલ કરવાનો હોય છે. એ સ્પષ્ટ છે કે માલના મૂલ્યમાં પેકિંગના

ખર્ચનો સમાવેશ કરીને, ધારાસભાએ પોતે ઉત્પાદિત વસ્તુથી આગળ કરવેરાનો વ્યાપ વધારવાનો પ્રયાસ કર્યો છે અને તેથી, આ જોગવાઈનું કડક અર્થઘટન કરવું જોઈએ.

૧૨. જો કે જોગવાઈ સ્પષ્ટ અને અસ્પષ્ટતા રહિત છે, છતાં "પ્રાથમિક પેકિંગ" અને "ગૌણ પેકિંગ" ની વિભાવના આ કોર્ટ દ્વારા બોમ્બે ટાયર ઈન્ટરનેશનલ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) માં વિકસાવવામાં આવી હતી. તે કેસમાં, એવું અવલોકન કરતી વખતે કે પેકિંગનું પ્રમાણ કરપાત્ર માલના એક વર્ગથી બીજા વર્ગમાં ભિન્ન હોઈ શકે છે અને પેકિંગ વિવિધ ગ્રેડનું હોઈ શકે છે, જે વસ્તુને વેચાણયોગ્ય બનાવવા માટે જરૂરી હોઈ શકે છે, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે "ગૌણ પેકિંગની માત્રા જે કરપાત્ર વસ્તુને એવી સ્થિતિમાં મૂકવા માટે જરૂરી છે જેમાં તે સામાન્ય રીતે ફેક્ટરીના દરવાજે જથ્થાબંધ બજારમાં વેચાય છે તે પેકિંગની માત્રા છે જેનો ખર્ચ એક્સાઈઝ વસૂલાતના હેતુ માટે વસ્તુના "મૂલ્ય" માં ઉમેરી શકાય છે." આમ, નક્કી કરાયેલી કસોટી એ હતી કે ફેક્ટરીના દરવાજે જથ્થાબંધ ખરીદનારને જથ્થાબંધ વેપારના ક્રમમાં માલ વેચવા માટે સામાન્ય રીતે જરૂરી પેકિંગનો ખર્ચ જ માલના મૂલ્યમાં સમાવી શકાય, કોઈ વધારાના કે ખાસ પેકિંગનો ખર્ચ નહીં.

૧૩. ભારત સરકાર અને અન્ય વિ. ગોડફ્રે ફિલિપ્સ ઈન્ડિયા લિમિટેડ માં, એક પ્રશ્ન ઊભો થયો કે શું કાર્ડબોર્ડ પેકેટોમાં ઉત્પાદિત અને પેક કરાયેલી સિગારેટ, જેમાં દરેક પેકેટમાં ૧૦ થી ૨૦ સિગારેટ હોય છે અને તે પેકેટો કોરુગેટેડ ફાઈબરબોર્ડ કાર્ટન/કન્ટેનરમાં પેક કરવામાં આવ્યા હતા, તો એક્સાઈઝ ડ્યુટીના હેતુ માટે સિગારેટના મૂલ્યના નિર્ધારણમાં કોરુગેટેડ ફાઈબરબોર્ડ

કન્ટેનરનો ખર્ચ શામેલ કરવા પાત્ર હતો. બહુમતી વ્યક્ત અભિપ્રાય એવો હતો કે કારણ કે કોરુગેટેડ કાર્ટનનો ઉપયોગ ગોળા પેકિંગ તરીકે માત્ર ટ્રાન્ઝિટ દરમિયાન નુકસાન કે ઈજાને ટાળવાના હેતુ માટે કરવામાં આવ્યો હતો અને તે ફેક્ટરીના દરવાજે જથ્થાબંધ બજારમાં સિગારેટ વેચવા માટે જરૂરી ન હતા, તેથી તેમનો ખર્ચ એક્સાઈઝ ડ્યુટી વસૂલવાના હેતુ માટે સિગારેટના મૂલ્યમાં શામેલ કરવાનો ન હતો.

૧૪. ગીપ ઈન્ડસ્ટ્રીયલ સિન્ડિકેટ લિમિટેડ વિ. ભારત સરકાર માં, કરદાતા બેટરી અને ટોર્ચનું ઉત્પાદન કરતા હતા. તેમના દ્વારા ઉત્પાદિત ટોર્ચ અને બેટરીઓ પહેલા પોલિથીન બેગમાં પેક કરવામાં આવતી હતી અને પછી આ પોલિથીન બેગ કાર્ટનના ડબ્બાઓમાં મૂકવામાં આવતી હતી. ફેક્ટરીના દરવાજે ડિલિવરી વખતે કાર્ટનના ડબ્બાઓ લાકડાના પેટીઓમાં મૂકવામાં આવ્યા હતા. જો કે પોલિથીન બેગ અને કાર્ટનના ડબ્બાઓના ખર્ચનો સમાવેશ કરવા અંગે કોઈ વિવાદ ન હતો, છતાં વિવાદ એ હતો કે લાકડાના પેટીઓ, જેમાં કાર્ટનના ડબ્બાઓ પેક કરવામાં આવ્યા હતા, તેનો ખર્ચ બેટરી અને ટોર્ચના મૂલ્યમાં શામેલ કરવાનો હતો કે કેમ. આ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠ દ્વારા ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે લાકડાના પેટીઓ ગોળા પેકિંગના સ્વરૂપમાં હતા અને તેથી, તેમનો ખર્ચ બેટરી અને ટોર્ચના મૂલ્યમાં સમાવી શકાય તેમ ન હતો.

૧૫. હિન્દુસ્તાન સેફ્ટી ગ્લાસ વર્ક્સ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) માં બોમ્બે ટાયર ઈન્ટરનેશનલ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) અને ગીપ ઈન્ડસ્ટ્રીયલ સિન્ડિકેટ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણયોના ગુણોત્તરનો સંદર્ભ આપતાં, ફરીથી ત્રણ વિદ્વાન

ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે આ મુદ્દા પરની કસોટીનો સારાંશ નીચે મુજબ આપ્યો

:-

"૧૪... કસોટી એ છે કે શું માલને વેચાણયોગ્ય સ્થિતિમાં મૂકવા માટે પેકિંગ કરવામાં આવે છે. ચકાસવાની બીજી રીત એ જોવાની રહેશે કે શું માલ સંબંધિત પ્રકારના પેકિંગ વિના બજાર સુધી પહોંચવા માટે સક્ષમ છે. દરેક કેસનો નિર્ણય તેની પોતાની હકીકતો પર કરવાનો રહેશે. એ પણ યાદ રાખવું જોઈએ કે કલમ ૪(૪)(ડી)(આઈ) સ્પષ્ટ કરે છે કે જ્યારે પેકિંગ ટકાઉ સ્વરૂપનું ન હોય અને ખરીદનારને પરત કરવા પાત્ર હોય ત્યારે પેકિંગનો ખર્ચ શામેલ કરવા પાત્ર છે. આમ, પેકિંગનો ખર્ચ સમાવેશી નથી તે દર્શાવવાનો બોજ હંમેશા કરદાતા પર રહે છે. કલમ ૪(એ) હેઠળ મૂલ્ય એ સામાન્ય કિંમત હોવી જોઈએ જે કિંમતે આવા માલ સામાન્ય રીતે નિકાલના સમયે અને સ્થળે ડિલિવરી માટે જથ્થાબંધ વેપારના ક્રમમાં વેચાય છે."

૧૬. ઉપરોક્ત કેસોમાં નક્કી કરાયેલી કસોટીના નિક્ષ પર પ્રસ્તુત કેસની હકીકતો તપાસ્યા પછી, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે સ્વીકાર્યપણે કરદાતા દ્વારા ઉત્પાદિત કાપડ ફેક્ટરીના દરવાજે જથ્થાબંધ વેપારીઓને માત્ર પોલિથીન બેગમાં વેચવામાં આવ્યું હતું, તેથી શણના કાપડમાં વધુ ત્રણ રોલનું પેકિંગ એ ફેક્ટરીના દરવાજે જથ્થાબંધ વેપારમાં ગ્રાહકોને સામાન્ય ડિલિવરીના ક્રમમાં ન હતું અને તેથી તે પ્રોડક્ટને વેચાણયોગ્ય બનાવવા માટે જરૂરી ન હતું. ગૌણ પેકિંગના સ્વરૂપમાં વધારાનું પેકિંગ કરદાતા દ્વારા ઉત્પાદિત માલના પરિવહનમાં દેશના આંતરિક ભાગોના ગ્રાહકોની અનુકૂળતાના હેતુ માટે કરવામાં આવ્યું હતું. તેથી, અમે ઠરાવીએ છીએ કે એક્સાઈઝ ડ્યુટીની આકારણીના હેતુ માટે

અધિનિયમની કલમ ૪(૪)(ડી)(આઈ) ની શરતો હેઠળ શણાના કાપડમાં ગોંધા પેકિંગનો ખર્ચ માલના મૂલ્યમાં સમાવી શકાય નહીં.

૧૭. જ્યાં સુધી સમયમર્યાદાના પ્રશ્નનો સંબંધ છે, અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, માત્ર ઉપરોક્ત મર્યાદિત મુદ્દા પર જ પરવાનગી આપવામાં આવી હતી અને તેથી, અમે તે પાસા પર કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કરતા નથી.

૧૮. અમે, તદનુસાર, અપીલને આંશિક રીતે મંજૂર કરીએ છીએ અને ઉપર દર્શાવેલ મર્યાદા સુધી આદેશિત હુકમને રદ કરીએ છીએ, પક્ષકારોને તેમનો પોતાનો ખર્ચ ભોગવવા માટે છોડી દઈએ છીએ.

અપીલ આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવી.

This Judgment has been translated using AI tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.